

Θάνατος

1

- 1.1. Εισαγωγή
- 1.2. Νεκροτομή
- 1.3. Ποιος διενεργεί την νεκροτομή
- 1.4. Εντέλουσα αρχή για την τέλεση της νεκροτομής
- 1.5. Πότε απαιτείται η συγκατάθεση
- 1.6. Ο χρόνος τέλεσης της νεκροτομής
- 1.7. Δαπάνες νεκροτομής
- 1.8. Η εικόνα του νεκρού μετά τη νεκροτομή
- 1.9. Πότε δίδεται η απάντηση της νεκροτομής
- 1.10. Πιστοποιητικό θανάτου
- 1.11. Ιατροδικαστική έκθεση
- 1.12. Ο ιατρός στο Δικαστήριο ως μάρτυρας
- Δικαστικοί παράγοντες

ΚΕΦΑΛΑΙΟ
1
ΝΕΚΡΟΤΟΜΗ

Εισαγωγή

Θάνατος γενικά είναι το μοιραίο βιολογικό φαινόμενο κατά το οποίο αναστέλλονται διαδοχικά και οριστικά οι λειτουργίες του οργανισμού. Αυτό χαρακτηρίζεται ως γενικός θάνατος.

Ο κυτταρικός θάνατος επέρχεται αργότερα από τον σωματικό θάνατο. Αυτό σημαίνει ότι μερικοί ιστοί διατηρούνται και μετά από τον επιστημονικά επιβεβαιωμένο θάνατο, π.χ. ο κερατοειδής χιτώνας διατηρείται πολλές ώρες μετά από τον θάνατο. Αποτελεί ένα πολύτιμο μόσχευμα το οποίο λαμβάνεται από το πτώμα (μερικές ώρες) μετά από τον θάνατο.

Τοπικός θάνατος

Τοπικός θάνατος χαρακτηρίζεται η τοπική παύση της ζωής μεμονωμένων κυττάρων ή αθροίσματος κυττάρων, τμήματος οργάνου ή ολόκληρων οργάνων.

Είδη θανάτου

Ένας θάνατος μπορεί να είναι φυσικός, αιφνίδιος ή βίαιος. Ο φυσικός θάνατος είναι είτε αποτέλεσμα φθοράς και εκφύλισης των κυττάρων του οργανισμού με τη πρόοδο της ηλικίας, είτε αποτέλεσμα παθολογικής εξεργασίας του οργανισμού ασυμβίβαστης με τη διατήρηση της ζωής. Τον φυσικό θάνατο τον διακρίνουμε στο βραδύ και στον αιφνίδιο:

A. Ο **βραδύς θάνατος** επέρχεται μετά από νόσο του οργανισμού για ένα χρονικό διάστημα, που υπολογίζεται μήνες έως και χρόνια, με την επίδραση διαφόρων, σχεδόν αποκλειστικά ενδογενών, παραγόντων π.χ. καρκίνος.

B. Ο **αιφνίδιος θάνατος** επέρχεται γρήγορα και απροσδόκητα χωρίς καμία καταφανή αιτία μέσα σε ελάχιστα λεπτά έως και 24 ώρες.

Η διερεύνηση της αιτίας του αιφνίδιου θανάτου είναι επιβεβλημένη και ενδιαφέρει όχι μόνο την ιατρική επιστήμη, αλλά και τη νομική επιστήμη η οποία διερευνά τυχόν ποινικές ή άλλες νομικές ευθύνες. Η διερεύνηση είναι εμπεριστατωμένη και στοχεύει στο να διευκρινισθεί η αιτία ή τα αίτια που οδήγησαν στο αποτέλεσμα. Στην περίπτωση του αιφνίδιου θανάτου διερευνούνται και αξιολογούνται τρία στοιχεία:

1. Η ταχύτητα επέλευσης του θανάτου,
2. το στοιχείο του απροσδόκητου, και
3. αν υπάρχει αιτία άγνωστη και εσωτερική.

Η ταχύτητα της επέλευσης του αιφνίδιου θανάτου δεν έχει προσδιοριστεί σε κοινά αποδεκτό χρονικό όριο. Τα αίτια του αιφνίδιου θανάτου ποικίλλουν. Μπορεί να εγείρονται υπόνοιες για εγκληματική ενέργεια, οπότε η παρέμβαση της Αρχής για να εξακριβωθούν τα πραγματικά αίτια είναι επιβεβλημένη.

Γ. Ο **βίαιος θάνατος** είναι αποτέλεσμα επίδρασης στον οργανισμό εξωτερι-

κής βίας, φυσικής, χημικής ή μηχανικής ή στέρησης ενός παράγοντα που είναι απαραίτητος για τη διατήρηση της ζωής, όπως είναι η θερμότητα, η τροφή, το οξυγόνο κ.λπ.

Η διαπίστωση του θανάτου

Η διαπίστωση του σωματικού θανάτου, δηλαδή η παύση της αναπνοής και της κυκλοφορίας, θα γίνει με τα κλασικά μέσα, τα ακουστικά και το ηλεκτροκαρδιογράφημα.

Η διάγνωση του θανάτου του εγκεφαλικού στελέχους θα γίνει με σειρά εξετάσεων και δοκιμασιών (tests). Εκτός από το ηλεκτροεγκεφαλογράφημα, ελέγχονται τα αντανακλαστικά του εγκεφαλικού στελέχους, δηλαδή το φωτοκινητικό αντανακλαστικό, το αντανακλαστικό του κερατοειδούς, τα αιθουσο-οφθαλμικά αντανακλαστικά, ο ερεθισμός του τριδύμου, το αντανακλαστικό της κατάποσης και η αντίδραση μετά από βρογχικό ερεθισμό.

Νεκροτομή

Με τον όρο νεκροτομή εννοούμε τη διάνοιξη όλων των κοιλοτήτων του σώματος δηλαδή: κεφαλής, θώρακος, κοιλίας, συμπεριλαμβανομένων και λοιπών λεπτομερειών. Για να γίνει νεκροτομή θεωρείται απαραίτητο να υπάρχει εντολή από επίσημη Αρχή. Σε περίπτωση που συναινούν οι συγγενείς ή υπάρχει έγγραφη βούληση του νεκρού στη διαθήκη του, όπου εκφράζει την επιθυμία του για διάθεση του σώματος για επιστημονικούς σκοπούς (μεταμοσχεύσεις, διδασκαλία) τότε δεν κρίνεται απαραίτητη η εντολή.

Ο ιατρός που διενεργεί ιδιωτικά τη νεκροτομή, χωρίς να έχει λάβει επίσημη εντολή, κινδυνεύει να οδηγηθεί στο εδώλιο του κατηγορουμένου και να τιμωρηθεί για την ενέργειά του αυτή.

Σε άλλες χώρες η νεκροτομή επιβάλλεται ανεξαρτήτως της αιτίας θανάτου για να συσχετιστούν τα κλινικοεργαστηριακά ευρήματα με τα νεκροτομικά ευρήματα γεγονός που προάγει την επιστημονική μόρφωση του θεράποντα ιατρού, ενώ ταυτοχρόνως προάγεται η επιστήμη.

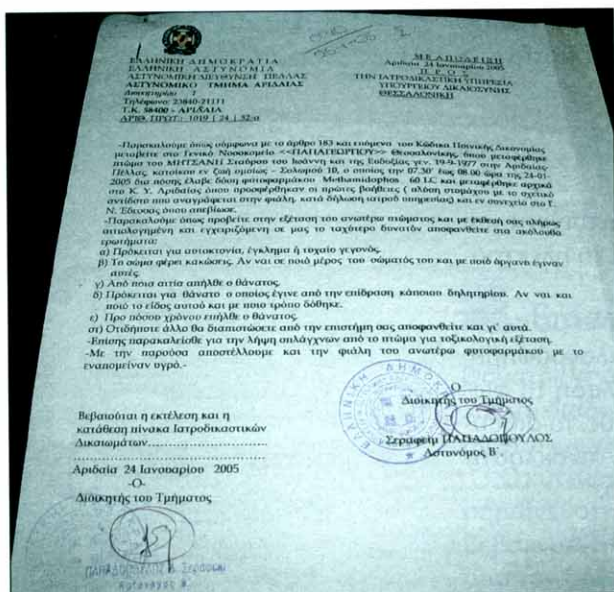
Στην Ελλάδα έχει θεσπισθεί με νόμο να εξετάζονται υποχρεωτικώς κατόπιν έγγραφης εντολής μόνο πτώματα ατόμων που έχουν πεθάνει είτε αιφνιδίως είτε βιαίως, ακόμη και σε τροχαία ατυχήματα, για να διαπιστωθούν τα αίτια που προκάλεσαν τον θάνατο, ώστε να αποκαλυφθεί πιθανή εγκληματική ενέργεια. Ο διενεργών τη νεκροτομή πρέπει:

1. Να επιδίδεται στο έργο του με μεγάλη προσοχή, υπομονή και επιμονή και να έχει πάντα υπόψιν του ότι η κακώς περαιωθείσα νεκροτομή δεν μπορεί να επαναληφθεί.
2. Να καταγράψει τα ευρήματά του λεπτομερώς κατά τη νεκροτομή διότι αργότερα κατά τη σύνταξη της έκθεσης μπορεί να έχουν διαφύγει της μνήμης του.

Κατά τη διενέργεια μίας νεκροτομής παρευρίσκονται μόνο οι ιατροί που διενεργούν τη νεκροτομή και οι διοριζόμενοι τεχνικοί σύμβουλοι. Για το πόρισμα της νεκροτομής, πρώτα ενημερώνεται η εντέλουσα Αρχή έτσι ώστε να μπορεί να προλάβει τυχόν διαφυγή του εγκλήματος.

Ποιος διενεργεί τη νεκροτομή

Η νεκροτομή μπορεί να διενεργηθεί από οποιονδήποτε ιατρό, αρκεί να υπάρχει η εισαγγελική εντολή. Κατά κανόνα, τη διενέργεια της νεκροτομής την ανα-

Εικόνα Α.1. Αστυνομική εντολή.

λαμβάνει ο ιατροδικαστής ο οποίος είναι και ο πλέον αρμόδιος για την σε βάθος διερεύνηση της αιτίας θανάτου.

Ο ειδικός ιατροδικαστής διαθέτει ειδική γνώση και παράλληλα τεχνική παιδεία που απαιτούνται για την τεκμηρίωση δικαστικών υποθέσεων. Πολλές φορές οι νεκροτομές διενεργούνται από μη ειδικούς, ακόμα και όταν πρόκειται για εγκληματική ενέργεια, με αποτέλεσμα να χάνονται σημαντικά στοιχεία καθοριστικής σημασίας για την αντιμετώπιση του προβλήματος. Το φαινόμενο αυτό είναι καθημερινό σε αναπτυσσόμενες χώρες που δεν διαθέτουν τέτοιους ειδικούς επιστήμονες με ειδικές γνώσεις, ενώ ταυτόχρονα στερούνται σοβαρής υποδομής. Για τον λόγο αυτό επιβάλλεται η νεκροτομή να διενεργείται από ειδικούς ιατροδικαστές, ώστε να αποφεύγονται τέτοιου είδους σφάλματα και παραλήψεις.

Εντέλουσα Αρχή για την τέλεση της νεκροτομής

Η εντέλουσα Αρχή είναι κάθε Αρχή του Δημοσίου, όπως οι αστυνομικές, εισαγγελικές, λιμενικές, στρατιωτικές Αρχές, ακόμη και οι δημόσιες υπηρεσίες (Εικόνα Α.1).

Πότε απαιτείται η συγκατάθεση

Η συγκατάθεση για τη διενέργεια της νεκροτομής δεν απαιτείται όταν πρόκειται για αιφνίδιο και απροσδόκητο θάνατο που μπορεί να οφείλεται π.χ. σε εγκληματική ενέργεια, σε θανατηφόρο τροχαίο ατύχημα ή σε άγνωστη αιτιολογία. Η νεκροτομή στις περιπτώσεις αυτές έχει αυτεπάγγελτο χαρακτήρα και η εντολή δίδεται από θεσμοθετημένη Αρχή.

Σε περιπτώσεις όπου το άτομο κατέληξε στο νοσοκομείο, μπορεί ο συγγενής να αρνηθεί να παραλάβει το πιστοποιητικό θανάτου από το ίδρυμα και να απαιτήσει να πραγματοποιηθεί περαιτέρω διερεύνηση σχετικά με τα αίτια του θανάτου δια της νεκροτομής. Αντιστοίχως, ο θεράπων ιατρός έχει το δικαίωμα να ζητήσει να τελεστεί νεκροτομή, όταν δεν έχει σαφή εικόνα για τα αίτια του θανάτου. Αυτό συνήθως καθίσταται αναγκαίο σε περιπτώσεις όπου ο ασθενής καταλήγει στο πρώτο εικοσιτετράωρο από την εισαγωγή του στο νοσοκομείο ή και σε περισσότερο χρόνο εφόσον δεν έχει τεθεί η διάγνωση. Η συγκατάθεση από τους συγγενείς για νεκροτομή σε περιπτώσεις που το περιστατικό παρουσιάζει επιστημονικό ενδιαφέρον αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση. Σε τέτοιες περιπτώσεις η διάγνωση είναι γνωστή και στους συγγενείς π.χ. νόσος του Alzheimer, αλλά εξακολουθεί να παρουσιάζει ιδιαίτερο επιστημονικό ενδιαφέρον.

Ο χρόνος τέλεσης νεκροτομής

Νεκροτομή πραγματοποιείται, σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία, δώδεκα ώρες μετά τον θάνατο. Ο χρόνος αυτός καθιερώθηκε προς αποφυγή τέλεσης

νεκροτομής σε περιπτώσεις νεκροφάνειας. Αναφέρεται η περίπτωση της Anne Green, οικιακής βοηθού, η οποία καταδικάστηκε σε θάνατο δια απαγχονισμού τον 17ο αιώνα, μετά από καταδίκη της για παιδοκτονία (Εικόνα Α.2).

Στο νεκροτομείο, όταν άνοιξαν το φέρετρο, διαπιστώθηκε με μεγάλη έκπληξη από τους ιατρούς William Petty και Thomas Willis ότι η Anne Green ζούσε. Αμέσως, και ως όφειλαν, οι ιατροί της έδωσαν τις πρώτες βοήθειες. Η Anne Green έζησε δέκα πέντε χρόνια, έκανε οικογένεια και απέκτησε τρία παιδιά. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο νομοθέτης στην περίπτωση αυτή προβλέπει την παύση της ποινικής δίωξης και της θανατικής ποινής.

Με αφορμή το περιστατικό της επιβίωσης της Anne Green, ο Thomas Willis μελέτησε τον μηχανισμό αιμάτωσης του εγκεφάλου και ανακάλυψε ότι ο εγκέφαλος αρδεύεται από τις σπονδυλοβασικές και τις έσω καρωτιδικές αρτηρίες οι οποίες σχηματίζουν αρτηριακό κύκλο στη βάση του εγκεφάλου. Επίσης, διαπίστωσε ότι στο αγγειακό αυτό δίκτυο υπάρχουν αναστομώσεις και από τις αναστομώσεις αυτές το αίμα βρίσκει διέξοδο.

Στην περίπτωση της νεκροφάνειας ο νομοθέτης δεν κάνει διάκριση ανάμεσα σε διαμελισμένα πτώματα, απανθρακωμένα πτώματα και πτώματα που είναι σε αποσύνθεση και αφήνει το θέμα στην κρίση του ιατρού.

Για την αποφυγή ενός τέτοιου φαινομένου νεκροφάνειας, η ταφή παλαιότερα γινόταν μετά από 24 ώρες. Αργότερα, ο χρόνος αυτός περιορίστηκε σε 12 ώρες (Α.Ν.445/68 ΦΕΚ 130Α'). Είναι φανερό ότι σήμερα, με τον άρτιο διαγνωστικό εξοπλισμό, οι χρόνοι αυτοί είναι από καθαρά επιστημονικής πλευράς τουλάχιστον υπερβολικοί.

Δαπάνες νεκροτομής

Οι δαπάνες νεκροτομής αναλαμβάνονται από την εντέλουσα Αρχή η οποία στην προκειμένη περίπτωση είναι η Πολιτεία. Όταν, όμως, η οικογένεια κρίνει απαραίτητο να παραστεί ειδικός τεχνικός σύμβουλος για λογαριασμό της, αναλαμβάνει και τις δαπάνες του τεχνικού συμβούλου.

Η εικόνα του νεκρού μετά τη νεκροτομή

Κατά τη νεκροτομή απαιτείται εφαρμογή των κανόνων της χειρουργικής. Αυτό σημαίνει ότι ο διενεργών τη νεκροτομή πρέπει να είναι προσεκτικός και δεν πρέπει να προκαλέσει άσκοπες κακώσεις στο πτώμα, δεδομένου ότι αυτές μπορούν να δημιουργήσουν σύγχυση στους μη ειδικούς σε περιπτώσεις εκταφής του πτώματος.

Κατά τη διάρκεια της νεκροτομής τα μέτρα προστασίας πρέπει να πληρούνται και να τηρούνται αυστηρώς. Η φροντίδα του νεκρού μετά το πέρας της νεκροτομής ανήκει στα καθήκοντα του παρασκευαστή, μέχρι να φύγει ο νεκρός από το νεκροτομείο. Για την τελετή της ταφής αναλαμβάνει ο οίκος τελετών (Εικόνα Α.3).

Εικόνα Α.2. Η Anne Green στην αγχόνη «Θελημα Θεού» (Behold Gods Providence).

Εικόνα Α.3. Η εικόνα του νεκρού μετά τη νεκροτομή.